

Таким чином, проведене дослідження показує, що використання програмних засобів на уроках хімії дозволяє вчителю ефективно вирішувати низку завдань, серед яких вкажемо на такі:

- формування у школярів компетенцій, пов'язаних із сучасними способами отримання, аналізу та застосування інформації;
- розвиток в учнів інтересу до вивчення навчального предмету хімія;
- зменшення зайвих витрат навчального часу під час проведення уроку;
- здійснення міжпредметних зв'язків;
- застосовування нових видів наочності (моделей молекул, хімічних процесів, хімічного експерименту).

Подальше дослідження буде спрямоване на розробку уроків з використанням різних програмно-педагогічних засобів, поєднанні традиційних засобів навчання з комп'ютерними під час вивчення хімії у 7-х класах. Це пояснюється тим, що з 2007/08 навчального року хімія вперше почала викладатися за програмою 12-річної школи у 7-му класі. Вважаємо також за доцільне продовжувати обраний напрямок у старшій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буринська Н.М. Навчальний програмний засіб «Хімія-8».
1. 2. Винник О.Ф., Федченко В.М., Святська Т.М., Харченко Л.П. Програмно-методичний комплекс з хімії «Таблиця Менделєєва» // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2003. – № 8. – С. 39 – 41.
2. Гостінникова О.М. Використання нових інформаційних технологій у викладанні хімії // Хімія. – 2003. – С. 1 – 18.
3. Манойлова С.В. Зміст і структура програмно-педагогічного засобу «Періодичний закон і періодична система хімічних елементів Д.І. Менделєєва. Будова атома» // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2003. – № 4. – С. 19 – 22.
4. Раткевич Е.Ю. и др. Компьютер как средство повышения эффективности интегративного подхода к обучению химии. – Материалы XIV Герценовских чтений (Всерос. науч.-практ. конф.). – 1998. – С. 43.

УДК 37.04+376.1

Л.В. Юр'єва

*Сумський державний
педагогічний університет*

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ НОВОГО ТИПУ

У статті розглядається організація корекційно-виховної та лікувально-

відновлювальної роботи як складових системи корекційно-педагогічного супроводу дітей з порушеннями зору, головним призначенням якої є забезпечення комплексної, динамічної, діагностичної та спеціальної корекційно-розвиваючої допомоги, що забезпечує відповідність умов і характеру освітнього процесу особливостям розвитку дітей із зоровою депривацією.

The article deals with the arrangement of corrective-educational and medical-rehabilitational work as integral parts of the system of corrective – pedagogical accompanying of children with eyesight problem. The main good of this system is providing complex, dynamic, diagnostical and special corrective- developing assistance which guarantee fringing conditions and character of educational process in line with the development of children with eyesight deprivation.

Зміна політичних і соціально-економічних умов життя нашої країни поставила нові вимоги до системи освіти в цілому, зокрема до спеціальної освіти. Незаперечним є той факт, що нині одним з напрямів її реформування є розвиток нових організаційних форм дошкільного та початкового шкільного навчання, орієнтованих на максимальне задоволення запитів батьків щодо навчання і виховання дітей з особливими потребами.

Основними напрямками діяльності спеціальних освітніх установ є: створення комфортних умов для розвитку, навчання і виховання дітей з обмеженими можливостями, зокрема із сенсорними, руховими та інтелектуальними порушеннями, створення сприятливих умов для фізичного і психічного розвитку дітей, задоволення їх потреби у спілкуванні, сприяння розвитку творчих здібностей та інтересів, надання кваліфікованої корекційної допомоги, забезпечення прав кожної дитини на її максимальний розвиток відповідно до індивідуальних особливостей.

Розкриття сутності проблеми раннього виявлення відхилень у розвитку дітей та їх корекції подано у дослідженнях А. Асмолова, М. Малафєєва, В. Синьова, Н. Бастун, Л. Заїки, Л. Вавіної, Т. Свиридюк, А. Гонєєва.

Соціальна ситуація розвитку дітей з порушеннями зору в умовах спеціальних закладів має відмінності, але першочергово залежить від ставлення людей до них. Діти з відхиленнями у психофізичному розвитку мають ті ж права та обов'язки, що й здорові діти, їм необхідно створювати умови для гармонійного розвитку і самостійної адаптації в суспільстві [4, 178].

Саме такий погляд на дитину із відхиленнями у психофізичному розвитку відповідає засадам особистісно орієнтованої гуманної освіти. Проте реалізація принципів розвитку дітей з психофізичними вадами не завжди втілюється на практиці, оскільки технологія створення умов для їх розвитку залежить від типу освітнього закладу.

Суперечність між зростаючими потребами в корекційно-педагогічній допомозі дітям з відхиленнями у психофізичному розвитку, недостатньою кількістю існуючих спеціальних закладів освіти нового типу та практичними й науковими реаліями вимагають вирішення. Відтак існує нагальна потреба у проведенні подальших досліджень у галузі спеціальної освіти щодо розробки теоретичних основ організації корекційно-педагогічної, лікувально-відновлювальної та реабілітаційної роботи.

Метою статті є теоретичне обґрунтування моделі комплексної організації корекційно-педагогічної роботи з дітьми із зоровою депривацією в спеціальних закладах освіти нового типу.

Аналіз стану корекційно-виховної роботи в спеціальному навчальному закладі для дітей із зоровою депривацією дозволяє стверджувати, що спеціальна школа особливостями своєї організації підтверджує ставлення до аномальної дитини як до хворої, як до об'єкта жалощів, обтяжливої благодійності та ізоляції. Психічний розвиток учнів спеціальної школи виявляється залежним не лише від їхніх вад, а й від суб'єктивної оцінки їхнього потенціалу педагогами. Це зумовлює необхідність спеціальних психологічних та педагогічних досліджень, спрямованих на вдосконалення методики корекційно-педагогічної роботи з тим, щоб випускник спеціальної школи був насправді готовим до інтеграції в суспільство.

Л. Виготський наголошував на тому, що спеціальна школа створює для дитини замкнений світ, у якому все прилаштовано до дефекту. Він зазначав, що спеціальна педагогіка не має бути педагогікою дефективною, яка пристосовується до вад дитини, тим самим обмежуючи можливості її розвитку, а повинна орієнтуватись на завдання педагогіки загальної [1, 82].

Відповідні дослідження, присвячені питанням навчання, виховання та розвитку дітей з обмеженими можливостями проводили В. Синьов, В. Бондар, Л. Вавіна, В. Єрмаков, М. Немцова, І. Підласий, М. Малофєєв, Т. Свиридюк.

Таким чином, створення нині різних типів реабілітаційних закладів є однією зі спроб усунення недоліків спеціального та індивідуального навчання. На нашу думку, перевага таких освітніх установ полягає у подоланні примату освітнього стандарту над розвитком педагогічних і медичних послуг, а також зближенні навчально-виховного процесу з родинним вихованням.

Вивчення умов для розвитку потенційних можливостей дітей з психофізичними вадами є необхідним для створення обґрунтованої моделі корекційно-педагогічної роботи в адаптаційно-реабілітаційному комплексі, до

завдань якого входить організація лікувально-психолого-педагогічної корекції, спрямованої на розвиток особистості кожної дитини з урахуванням її особистісних нахилів і здібностей, забезпечення процесу інтеграції, адаптації і соціальної реабілітації дитини з зоровою депривацією та отримання нею дошкільної й загальної середньої освіти.

Сутність корекційно-педагогічної роботи полягає у розумінні її як системи спеціальних педагогічних заходів, засобів, форм і методів навчання та виховання, спрямованих на розвиток процесів компенсації, подолання та усунення недоліків пізнавальної діяльності, рис особистості, фізичного розвитку та рухових здібностей дітей з порушеннями зору [2, 118].

На наш погляд, необхідним чинником для ефективної організації корекційно-педагогічного процесу в адаптаційно-реабілітаційному комплексі є чітке визначення місця кожного його учасника в цій системі та їх взаємозв'язок у реалізації основних заходів, що будуть спрямовуватися на досягнення кінцевого результату. При цьому ми виходимо з принципового положення про те, що у спеціальному закладі психолого-педагогічна і лікувально-відновлювальна робота мають бути взаємозумовленими та взаємопов'язаними. Від того, як співпрацюють медична та психолого-педагогічна служби в навчально-виховному закладі, значною мірою залежить кінцевий результат корекційно-реабілітаційної роботи.

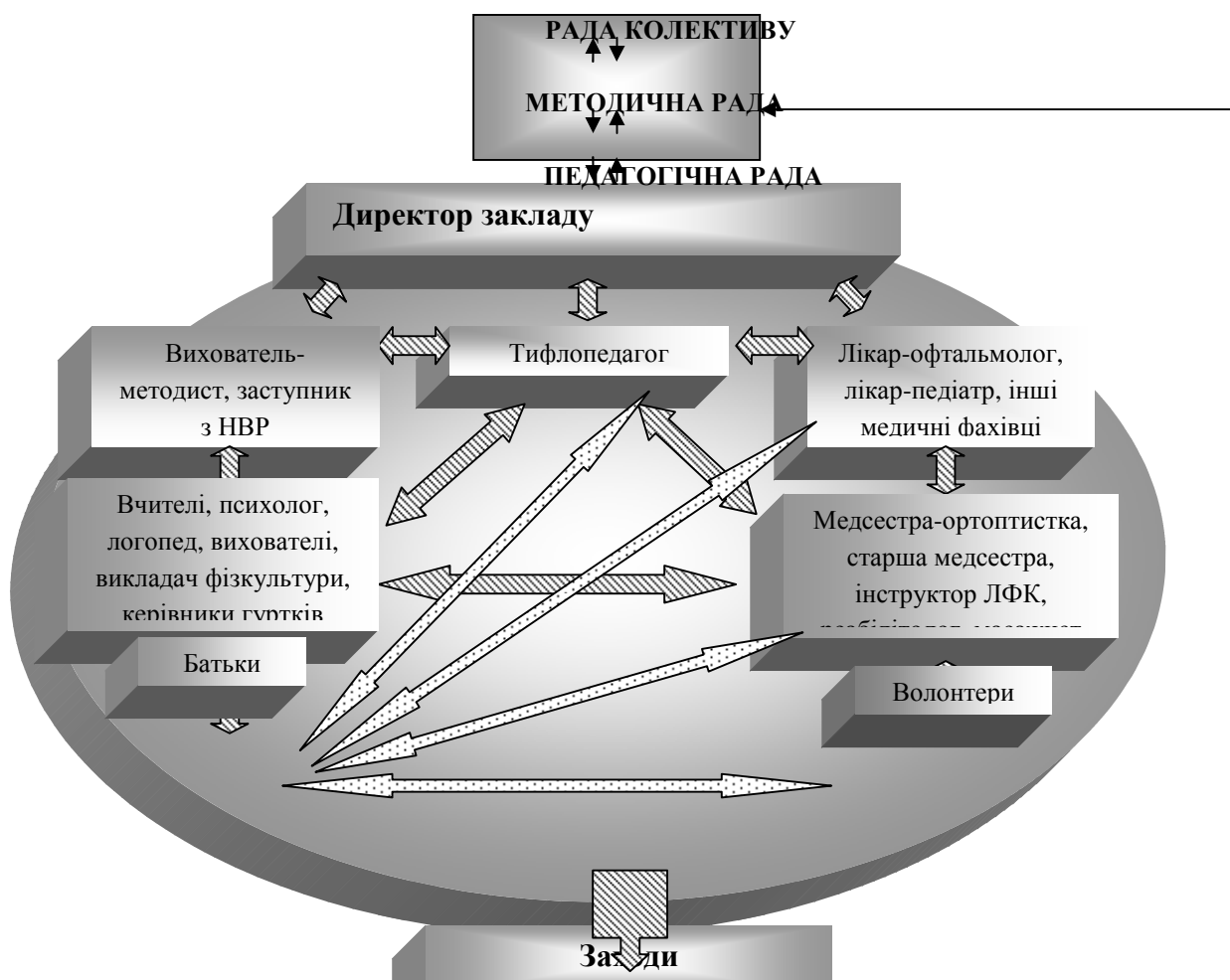
Модель, як відомо, відтворює структуру оригіналу, в даному випадку спеціального освітнього закладу, спрощуючи його, відвертаючи увагу від неістотного, але разом з тим є результатом узагальнення практичного досвіду. Під час розробки моделі корекційно-педагогічної роботи в закладі нового типу, а саме в адаптаційно-реабілітаційному комплексі, ми обрали найбільш перспективний шлях проектування – побудову блочно-цільових структур, які формуються за матричним принципом із спиранням на пошук найбільш ефективного співвідношення централізації та децентралізації в системі корекційно-педагогічного супроводу дитини з обмеженими можливостями [3, 17]. Цей підхід є ефективним також для створення режиму функціонування та взаємодії підсистем та підрозділів адаптаційно-реабілітаційного комплексу (Рис. 1).

Зазначимо, що реалізація змісту корекційно-педагогічної роботи передбачає безперервність реабілітаційного процесу: забезпечення наступності дошкільного та шкільного навчання на початковому ступені, а також збереження, якщо є потреба, таких класів на основному ступені навчання.

Психолого-дидактичні основи корекційно-педагогічної роботи в

адаптаційно-реабілітаційному комплексі передбачають:

1. Уведення до визначеного програмовими вимогами знань розділів з окремих предметів, що в подальшому забезпечать заповнення прогалин попереднього розвитку та навчання.
2. Формування готовності дитини із зоровою депривацією до сприйняття найбільш складних розділів програми.
3. Використання методів і прийомів виховання та навчання з орієнтиром на „зону найближчого розвитку” дитини із зоровими порушеннями (створення оптимальних умов для реалізації її потенційних можливостей).
4. Корекційну спрямованість навчально-виховного процесу, яка створює належні умови для забезпечення вирішення завдань загального розвитку, виховання, корекції пізнавальної діяльності та мови дитини, долання вербалізму та індивідуальних недоліків її розвитку.

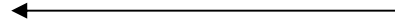

Рис. 1 Модель організації корекційно-реабілітаційної роботи

На основі аналізу праць провідних спеціалістів у галузі спеціального навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями нами зроблено спробу виокремлення ряду завдань корекційно-розвиваючого та навчально-виховного напрямку:

1. Розвиток пізнавальної активності дітей, який досягається завдяки реалізації принципу доступності навчального матеріалу та забезпеченню „ефекту новизни” під час вирішення дітьми із зоровими порушеннями навчальних завдань.
2. Розвиток загальноінтелектуальних умінь, прийомів сприйняття, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, навичок групування та класифікації.
3. Устаткування навчальної діяльності, формування вміння орієнтуватися в інструкції, завданні та переносити набуті знання у нову навчальну ситуацію, виховання самоконтролю й самооцінки.
4. Розвиток словникового запасу, усного монологічного та діалогічного мовлення дітей у поєднанні із поглибленням знань та уявлень про дійсність.
5. Подолання вторинних відхилень у психофізичному розвитку (логопедична корекція порушень мови; психокорекція поведінки дитини).

6. Соціальна адаптація та реабілітація (соціальна профілактика, формування навичок спілкування, правильної поведінки, рання профорієнтаційна робота).

У зв'язку з цим доречно зазначити, що корекційну спрямованість навчання та виховання в спеціальному закладі освіти нового типу забезпечує набір базових навчальних предметів, складових інваріативної та варіативної частин навчального плану. До них, окрім математики, української мови, ознайомлення з навколишнім світом, трудового навчання тощо, слід віднести такі предмети, як: розвиток мовлення, ритміку, соціально-побутове орієнтування, корекцію вад розвитку засобами театрального мистецтва та лікувальну фізкультуру. Уведення цих спеціально розроблених навчально-корекційних курсів дозволяє забезпечити максимальне заглиблення дитини до активного мовного середовища, підвищити її рухову діяльність, коригувати емоційний тонус та поліпшити мотивацію до пізнавальної діяльності.

Комплексна корекційно-виховна робота, яка здійснюється вчителем на всіх уроках, та лікувально-відновлювальна робота (діяльність вузьких спеціалістів та лікарів) дозволяють забезпечити засвоєння навчального матеріалу на рівні вимог до знань і вмінь освітнього стандарту початкової загальної освіти.

Уважаємо, що важливими складовими корекційно-розвиваючого та навчально-виховного процесу є індивідуально-групова та пропедевтична робота, спрямовані на корекцію та компенсацію індивідуальних недоліків у розвитку дітей з порушеннями зору. Такі заняття спрямовуються на реалізацію як загальнорозвивальних цілей (підвищення рівня загального, сенсорного, інтелектуального розвитку, пам'яті, уваги, корекції системи „око – рука” та оптико-просторових порушень, загальної та дрібної моторики, надання логопедичної допомоги), так і навчальних (пропедевтична робота для полегшення процесу сприйняття нових тем програми, заповнення прогалін попереднього навчання тощо).

Однією зі складових щодо здійснення комплексного впливу в умовах спеціального закладу освіти нового типу є медична абілітація та реабілітація. Поділяючи думку О. Хохліної [5, 29], робимо висновок, що початковим етапом реабілітаційної роботи є медична реабілітація хворої дитини, тобто використання всіх можливостей сучасної медицини для відновлення до задовільного рівня порушених функцій, стимуляції відновлювальних і компенсаторних процесів, формування та розвиток можливостей

пристосування її до нових умов існування.

Медична реабілітація в комплексі реалізується через низку таких заходів: медикаментозне лікування та фітотерапія, терапія фізичними засобами (ЛФК, масаж, фізіотерапія, тренування порушених функцій хворого органа), працетерапія, арттерапія, казкотерапія, психогімнастика, сміхотерапія, музикотерапія, пластик-шоу, аутотренінги, ігри-медитації тощо.

Зазначимо, що проведення медичної реабілітації в дитячих вікових групах неможливо розглядати відокремлено від одночасного застосування педагогічних методів впливу на дітей з обмеженими можливостями.

Реабілітаційна програма, на наш погляд, повинна бути вибудована на основі таких положень:

1. Реабілітаційні заходи слід починати на ранніх етапах перебування дитини в корекційному закладі освіти, повинні мати систематичний та безперервний характер та реалізовуватися через чітку поетапну будову програми.
2. Реабілітаційні заходи повинні бути комплексними, різнобічними, але водночас цілеспрямованими.
3. Реабілітаційна програма повинна бути індивідуальною для кожної дитини залежно від фізіологічної форми, віку, характеру та перебігу захворювання тощо.
4. Створення умов для реалізації абілітаційної та реабілітаційної програми з метою повернення дитини з відхиленнями у розвитку до звичайної, для певного дитячого віку, діяльності, у тому числі до навчальної.

Здійснення корекційно-реабілітаційної допомоги дітям із зоровою депривацією в адаптаційно-реабілітаційному комплексі розглядається нами у двох аспектах: як система, що потребує координування та управління з боку адміністрації спеціального закладу, і як система безпосередньої практичної роботи спеціалістів з дітьми.

Корекційно-педагогічна робота в адаптаційно-реабілітаційному комплексі тісно пов'язана з лікувально-відновлювальною. Своєчасне медичне втручання дозволяє попередити виникнення та розвиток внутрішньосистемних порушень зору. Лікарський нагляд у поєднанні з лікувально-профілактичною роботою на тлі адекватного навчально-виховного та корекційного процесу сприяють зміцненню здоров'я дітей.

Ми вважаємо, що основним принципом організації навчально-виховного процесу в спеціальній освітній установі є принцип корекційної спрямованості навчання, який припускає активний вплив на сенсорний, розумовий та мовний

розвиток дітей (рис. 2).

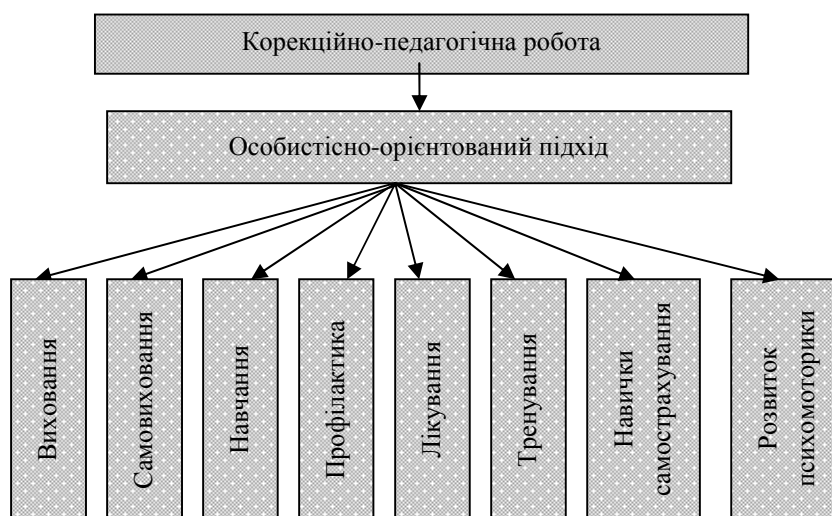

Рис. 2. Зміст корекційно-педагогічної роботи в адаптаційно-реабілітаційному комплексі

Отже, саме реалізація основної мети – створення моделі організації корекційно-педагогічної роботи в адаптаційно-реабілітаційному комплексі – досягається через розв’язання таких завдань:

- § створення умов для формування соціально-адаптаційної та соціально-продуктивної особистості;
- § рання профорієнтаційна робота;
- § забезпечення умов для отримання вихованцями якісної освіти певного рівня (дошкільної, загальної середньої);
- § розробка та упровадження у практику інноваційного змісту, форм і методик корекційно-педагогічного та лікувально-відновлювального процесу;
- § здійснення корекції зорових порушень та вторинних відхилень;
- § забезпечення та проведення комплексного корекційно-педагогічного, лікувально-відновлювального, медичного та реабілітаційного впливу.

Таким чином, ускладнення та постійні зміни завдань, які постають перед корекційним освітнім закладом, особливості контингенту дітей, що перебувають та навчаються у ньому, зумовлюють необхідність удосконалення побудови системи корекційного супроводу дітей у спеціальному загальноосвітньому закладі, спонукають до пошуку нових підходів та технологій в організації корекційно-педагогічного та реабілітаційного процесів.

Аналіз теоретичного стану розробки наукових підходів до проблеми навчання та виховання дітей з особливими потребами свідчить про те, що,

незважаючи на велику кількість досліджень у цьому напрямку, проблема комплексної організації корекційно-педагогічної, лікувально-відновлювальної та корекційно-реабілітаційної роботи в умовах спеціальних закладів освіти нового типу залишається все ще відкритою. Зазначимо, що поданий матеріал не претендує на повноту та завершеність у розробці вищевикладеної проблеми. Перспективним, на нашу думку, є розкриття нових концептуальних підходів до спеціальної освіти взагалі та уточнення стратегії і тактики інноваційних процесів, а також подальший пошук сучасних організаційних форм навчально-виховної роботи з дітьми із зоровою депривацією, методів корекції недоліків їх психофізичного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Дефект и сверхкомпенсация: Проблемы дефектологии. – М.: Просвещение, 1995. – С. 82 – 98.
2. Ермаков В.П., Якунин Г.А. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения: Справочно-методическое пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 223 с.
3. Мармаза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. – Х.: Основа, 2003. – 80 с.
4. Специальная педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др.; Под ред. Н.М. Назаровой – М.: Издательский центр „Академия”, 2002. – 400 с.
5. Хохліна О.П. Теоретичні аспекти функціонування реабілітаційних центрів для осіб з порушеннями психофізичного розвитку // Дефектологія. – 2007. – № 2. – С. 29 – 30